

Asia: VN/1646/2020

Lausuntopyyntö sosiaaliturvkomitean välimietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1. Sosiaaliturvalainsäädännön yhtenäistäminen (välimietinnön ehdotukset 1 ja 2)1.1 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset hakuajat ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä etuuksissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia etuuksien hakuajojen yhtenäistämällä voisi olla?

Keva ei tunnista isoja ongelmia hakuajoissa ja -menettelyissä. Työkyvyttömyyseläkettä maksetaan pääsääntöisesti enintään kuusi kuukautta hakemiskuukautta takautuen. Välimietinnössä otetaan esiin myös eläkkeiden maksupäivien yhtenäistäminen. Sen osalta on hyvä huomata, että kaikkien eläkkeiden maksamisen keskittäminen samalle päivälle ei välttämättä ole riskienhallinnallisesti paras vaihtoehto.

1.2 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä tilanteissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistämällä voisi olla?

Tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistäminen voisi tuoda ennakoitavuutta ja oikeusvarmuutta asiakkaiden näkökulmasta. Toimivaltainen viranomainen kuitenkin tulkitsee aina omaa lopulta lainsäädäntöään. Lisäksi eri etuuslaeilla voi olla keskenään erilaisia tarkoituksia, joka vaikuttaa siihen, millainen tulokäsite on minkäkin lain kohdalla tarkoituksenmukainen.

2. Toimeenpanon monimutkaisuus ja digitalisaation mahdollisuudet (välimietinnön ehdotukset 3 ja 4)2.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 3 valmistelussa?

Tiedonkulun ja yhteistyön lisääminen on tärkeä tavoite, mutta näiden edistäminen on usein osoittautunut hankalaksi. Palvelujen tehokas toteutus saattaa edellyttää vuorovaikutusta eri viranomaisten ja ammattilaisten kesken. Tietojen vaihto edellyttää suostumusta eikä suostumuksella toimiminen ole sujuvaa. Asiakas ei hahmota, mihin tarvitaan suostumus ja, mihin hän on antanut suostumuksen. Lisäksi viranomaisilla on epävarmuutta siitä, mitä tietoja missäkin tilanteessa voi luovuttaa toiselle viranomaiselle. Tämä näkyy työeläkekuntoutuksen ja Kelan välisessä yhteistyössä. Tietojenvaihto perustuu suurelta osin suostumukseen, ja koska suostumusmenettely koetaan hankalaksi, tietojenvaihtoa ei juurikaan tapahdu. Tilannetta helpottaisi, jos oikeus tietojen luovuttamiseen/vaihtoon kirjattaisiin lakiin. Tämä olisi tarpeen esim. kuntoutusasioita selvitettäessä Kelan ja työeläkelaitosten välillä.

2.2 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 4 valmistelussa?

-

3. Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvät etuudet (välimietinnön ehdotukset 5, 6 ja 7)

3.1 Onko eri etuuksia ja eläkkeitä koskevien lakien työkyvyttömyyden käsitteissä epätarkoituksenmukaisia eroja ja jos kyllä, niin millaisia?

Kevan näkökulmasta työkyvyttömyyden määritelmä on sinänsä selkeä ja sitä tukee vakiintunut ratkaisukäytäntö. Keva ei näe välitöntä tarvetta muuttaa nykyisiä työkyvyttömyysmääritelmiä. Eläketurvan osalta työmarkkinajärjestöt voisivat luontevasti valmistella asiaa tämän osalta jatkotyöskentelyssä.

3.2 Mitä muutoksia lainsäädäntöön (erityisesti etuus- ja palvelulainsäädäntö) tulisi tehdä, jotta lainsäädäntö tukisi työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista sekä olemassa olevan työkyvyn hyödyntämistä?

Painopisteen kääntäminen entistä enemmän olemassa olevan työkyvyn hyödyntämiseen on tärkeä tavoite, mutta vaatii työtä esim. terveydenhuollossa ja työpaikoilla asenneilmapiirin muuttamiseksi.

3.3 Komitea ehdottaa arvioitavaksi mahdollisuuksia liittää työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviin etuuksiin kannustimia ja velvoitteita osallistua palvelutarpeen arviointiin ja yhdessä asiakkaan kanssa sovittaviin palveluihin. Ehdotuksen mukaan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee huomioida. Mitä palveluja ehdotetun arvioinnin tulisi koskea?

Velvoitteiden liittäminen etuuksiin, kuten kuntoutustukeen tai ammatilliseen kuntoutukseen ei saisi vaikuttaa siihen, että työkyvyttömän henkilön oikeus toimeentuloon vaarantuisi liiaksi. Näiden liittämistä eri etuuksiin tulisi harkita huolellisesti kolmikantavalmistelussa esim. sen osalta voiko määräaikaseen tai pysyvään etuuteen liittyä erilaisia saamisedellytyksiä.

4. Työttömyysturva, työllisyyden edistäminen ja osittainen työllistyminen (välimietinnön ehdotukset 8 ja 9)

4.1 Komitea ehdottaa, että työmarkkinatuen toimivuutta ja uudistamistarpeita selvitetään tilanteissa, joissa työmarkkinoille pääsy tai niille palaaminen on vaikeutunut. Mitä tilanteita ehdotetun selvityksen tulisi koskea?

-

5. Opiskelu ja osaamisen kehittäminen (välimietinnön ehdotukset 10, 11 ja 12)

5.1 Komitea ehdottaa, että etuusjärjestelmän tulee tukea ihmisten jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumisen tasa-arvoa. Miten etuusjärjestelmää tulisi uudistaa, jotta se parantaisi osallistumisen tasa-arvoa ja tukisi jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamista?

Osaaminen on usein iso osa työkykyä. Kevan näkökulmasta ammatillinen kuntoutus ja sen keinona uudelleen koulutus voi tarjota työkykyä vahvistavaa tukea niille, joiden osalta kuntoutuksen muut edellytykset täyttyvät. Ammatillisen kuntoutuksen vaikuttavuutta ja hyötyjä kartoitetaan myös siitä näkökulmasta käytetäänkö kuntoutuksen eri keinoja tasapuolisesti. Keinoja uudelleen koulutuksen kasvattamiseen työeläkekuntoutuksen muotona olisi hyvä myös kolmikantavalmistelussa pohtia.

Oppimisen rooli työkyvyttömyyden ennaltaehkäisyssä ei ehkä riittävästi näy nykylainsäädännössä. Henkilön osaaminen ja erilaiset työtaidot on yksi osa työkykyä ja voi olla ratkaisevassa roolissa etenkin irtisanomistilanteissa, mikäli osaamista ei ylläpidetä. Jatkuvan oppimisen palvelukeskus voisi olla hyvä ottaa tältä osin mukaan jatkotyöhön. Jatkotyössä olisi tärkeä huomioida, että asioita mietitään työelämälähtöisesti.

5.2 Komitea katsoo, että koulutukseen hakeutumisen tulee olla ensisijaista vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille. Miten nuorten sosiaaliturvaa tulisi uudistaa, jotta etuus- ja palvelujärjestelmien monimutkaisuus ja niiden sisälle asetetut kannustimet eivät aiheuttaisi koulutuksen tai muiden palvelujen ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä?

-

5.3 Komitea ehdottaa selvitettäväksi edellytyksiä käynnistää opintotukijärjestelmän kokonaisuudistus. Millainen opintotukijärjestelmän uudistus tukisi opiskeluajan toimeentuloa, sujuvaa opiskelua, tavoiteajassa valmistumista ja opiskelijan hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta mielekästä opintopolkua?

-

6. Lasten ja perheiden sosiaaliturva (välimietinnön ehdotukset 13, 14 ja 15)6.1 Komitea ehdottaa työryhmän perustamista lapsilisän uudistamiseksi. Mitä lapsilisäjärjestelmän eri uudistusvaihtoehtojen valmistelussa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon?

-

6.2 Komitea ehdottaa lastenhoidon tukien järjestelmän uudistuksen käynnistämistä. Miten ja mistä lähtökohdista lastenhoidon tukien järjestelmää tulisi uudistaa?

-

6.3 Vanhemmalla on vastuu lapsensa elatuksesta. Mitä muutoksia sosiaaliturva- tai muuhun lainsäädäntöön tulisi tehdä, jotta se tukisi vanhempien elatuskykyä?

-

7. Asumismenot ja asumismenojen korvaaminen (välimietinnön ehdotus 16)7.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 16 edistämisessä? Mikä asia tai mitkä asiat on tärkeintä selvittää?

-

8. Toimeentulotuki ja pitkäaikaisen toimeentulotukitarpeen vähentäminen (välimietinnön ehdotukset 17 ja 18)8.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 17 ja 18 edistämisessä?

-

8.2 Mitkä ovat keskeisimmät toimenpiteet, joilla pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta voidaan vähentää?

-

9. Etuus- ja palvelupolkujen toimivuus ja palvelujen tarjoaminen (välimietinnön ehdotukset 19, 20, 21, 22, 23, 24 ja 25)9.1 Miten työ- ja toimintakyvyn tukemista, seuranta- ja arviointia sekä työ- ja toimintakykyä tukevia palveluja tulisi vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollossa?

-

9.2 Mitä tulisi ottaa huomioon valmisteltaessa A) monialaista asiakassuunnitelmaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä? B) työkyky- ja kuntoutuspalvelujen yhtenäistä tietopohjaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä? C) vastuutyöntekijä-mallia eniten tukea tarvitseville?

-

9.3 Mitä muuta tulisi ottaa huomioon alaluvun 5.10 ehdotusten edistämisessä?

-

10. Sosiaaliturvajärjestelmän kannustin- ja byrokratialoukut (välimietinnön ehdotukset 26 ja 27) 10.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 26 ja 27 osalta?

Työansioiden ja eläkkeen yhteensovittaminen liittyy olennaisesti myös työkyvyttömyyseläkkeen myöntämiskriteereihin. Työn tekeminen eläkkeellä on sallittua ja jopa toivottua. Toisaalta eläke myönnetään, kun henkilöllä ei ole työkykyä toimeentulon hankkimiseen työn kautta. On luonnollista, että eläkeoikeutta tarkastellaan myös ansioiden avulla. Kannustinloukkujen purkaminen ja eläkkeellä työskentelyn joustavoittaminen heijastuu siten välillisesti myös eläkkeen myöntämisen kriteereihin. Osatyökyvyttömyyseläkevaihtoehto tulisi olla ensisijainen täyteen työkyvyttömyyseläkkeeseen nähden aina kun työkykyä on jäljellä edes osittain. Kelan eläkeoikeuteen osatyökyvyttömyyseläkemahdollisuus edistäisi osaltaan tätä tavoitetta.

11. Asumis- ja työperusteinen sosiaaliturva ja kansainvälinen liikkuvuus (välimietinnön ehdotukset 28, 29 ja 30) 11.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 28, 29 ja 30 edistämisessä?

-

12. Syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistäminen ja yhdistäminen ansioturva huomioiden (komitean esitys seuraavalle hallitukselle)

12.1 Komitea esittää syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva huomioiden alaluvussa 6.1. Tarkoituksena on selkeyttää ja yksinkertaistaa vaiheittain etuusjärjestelmää ja sen toimeenpanoa sekä helpottaa siirtymistä etuudelta toiselle. Mitä hyötyjä ja haasteita perusturvaetuuksien yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen voi liittyä?

-

12.2 Mihin suuntaan perusturvaetuuksien yhtenäistämistä tulisi kehittää A) etuuksien ehtojen osalta? B) toimeenpanon osalta?

-

13. Ehdotusten priorisointi 13.1 Välimietinnössä on komitean 31 ehdotusta tuleville hallituksille. Mitä kolmea ehdotusta tulisi edistää ensimmäisenä ja miksi?

-

14. Julkisen talouden kestävyys 14.1 Sosiaaliturvauudistuksessa tehtävät ratkaisut voivat joko vahvistaa tai heikentää julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Komitea on linjannut, että uudistuksen tulee osaltaan varmistaa julkisen talouden kestävyys työllisyyttä ja väestön työ- ja toimintakykyä vahvistamalla. Tulisiko

sosiaaliturvan uudistamisella tavoitella parannusta julkisen talouden kestävyteen pitkällä aikavälillä ja jos kyllä, niin miten?

Suomeen tarvittaisiin koko työväestöä koskeva työkykytilannekuva, jossa myös pohdittaisiin kustannuksia ja vaikuttavia toimia. Tilannekuva pitäisi olla talouspolitiikan päättäjien säännöllisessä seurannassa

15. Komitean linjaukset toisen kauden työlle
15.1 Komitea on linjannut toisen kautensa työstä alaluvussa 6.2. Mikä luetelluista kokonaisuuksista on tärkein ja miksi?

-

15.2 Mihin suuntaan lueteltuja kokonaisuuksia tulisi kehittää?

-

16. Mitä muuta haluat todeta sosiaaliturvauudistuksesta?

-

Rantanen Jussi-Pekka
Keva